

Publicistica lui Duiliu Zamfirescu

Drd. Ana-Maria Ciobanu (Stoica)
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Abstract: *Duiliu Zamfirescu, the author of “Comăneștenilor Cycle”, has made an outstanding contribution not only on the development of novel forms, but also on the Romanian journalism. About the latter ,it would be much to say, since it is a literary territory insufficiently investigated and particularly attractive for the advised researcher. Extensive, diverse thematically and stylistically ,uneven as a value, journalism reveals a strong personality, unpredictable, even contradictory. The intolerant spirit of Zamfirescu makes it particularly interesting, sometimes spectacular,- our belief is, that’s why this type of writing is an important component of the work of Duiliu Zamfirescu, without which, all would be deprived of a representative sequence of intellectual and moral complexity portrait of the author. The work proposes a sequential approach of the mentioned corpus in order to process history and literary criticism in the existing correlative journalism, for further and deeper analysis.*

Keywords: *journalistic discourse, critical reception, para-literature, intellectual profile.*

Sigur că publicistica lui Duiliu Zamfirescu este destul de vastă și diversificată tematic. Este adunată în *Opere* Volumele V, VI, partea I și a II-a. „Publicistica”, apărută integral abia în ediția de *Opere* din anii '70-'80 ai secolului trecut, este extrem de variată, cuprinzând cronici literare, teatrale, muzicale, de operă, reportaje, note de călătorie, *varia și miscellanea* (*Des las palabras* se chema rubrica semnată Don Padil) și arată aceleași preocupări și idei ca și corespondența.¹ Nu mă voi opri asupra foiletoanelor, cronicilor literare, teatrale și muzicale, apărute în *România liberă*, nici asupra comunicărilor sale academice, ci voi face referire la ultima parte a volumului VI, *Publicistică și Memorialistică*, (1917-1921), articole și publicații scrise, după stabilirea în țară.

Publicistica din această perioadă, scrisă sub influența politicii vremii respective, supusă cenzurii, își pierde din frumusețea și importanța literară a perioadei de debut (perioada *România liberă*) și nu numai. Totuși, interesante sunt articolele cu un bogat conținut istoric, dar și memorialistica unde portretizarea ocupă pagini importante. „Publicistica lui din faza finală e, prin

¹ Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române-5 secole de literatură*, Ed. Paralela 45, Pitești 2008, pag. 478

urmare, o statornică încercare de a se ridica prin spirit , principialitate, onestitate, deasupra simplei „negustorii de cuvinte” a oportunismului politic atât de răspândit în epocă.”²

Portretizarea figurilor politice ale perioadei respective.

Și figurile politice sunt foarte frumos conturate de publicistul Duiliu Zamfirescu, cel care ne informează și ne portretizează astfel încât să ne simțim mai aproape de acea perioadă ,îndepărtată pentru noi. Îl cunoaștem pe George G. Mârzescu, ministrul de interne din perioada 1918-1919. „ D-nul Georgel Mârzescu este înalt, voinic, adus de spate către pământ, cu chipul bronzat, parcă ar fi un metis de caraib antropofag cu o virgină monegască; prin urmare, nu seamănă cu tatăl său. Asta nu înseamnă însă că nu are spirit. Are spirit, și mai cu seamă esprit de suite.”³

Pe domnul Brătianu, prim ministru în anul 1919, Duiliu Zamfirescu îl aseamănă cu papa Inocențiu al X-a. „ Dealtminteri, și în înțelesul celălalt, d-l prim- ministru este un bărbat interesant. Dacă ar fi călugăr și catolic domnia- sa ar semăna cu papa Inocențiu al-X-a Daria Pamphili, al cărui cap a trecut în posteritate- dacă antonimia este permisă-prin geniul lui Velasquez. Cu o cămașă albă, brodată, peste pantaloni; cu o pelerină pembe peste cămașă; cu tichiuță liliachie pe cap, așezat într-un fotoliu pontificat- d-l Brătianu ar fi, leit, Inocențiu al X-a.”⁴ Iar în plan politic îl aseamănă pe I.C.Brătianu cu contele Camillo Benso di Cavour, realizând o paralelă între cei doi. „ Așa, bunăoară, contele di Cavour, înainte de a intra în politică, era militar de carieră; d-l Brătianu era inginer de carieră, înainte de a deveni președinte de Consiliu; în 1852 Cavour fu ministru de Comerț; d-l Brătianu fu ministru de Lucrări Publice. Cavour fondă un ziar, *Risorgimento*, d-l Brătianu fondă un altul, *Viitorul*.”⁵

După moartea lui Ion. C. Brătianu, în fruntea Partidului Liberal este numit domnul D. Sturdza, cel ce odinioară îl acuza de „pornografie”, pe Duiliu Zamfirescu „ Căpetenia liberală l-a umărit ani de-a rândul cu o ură nestinsă, întârziindu-i înaintarea în carieră și închizându-i multă vreme porțile

² Duiliu Zamfirescu, *Opere*, VI, partea a II-a, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed. Minerva, București, 1987

³Duiliu Zamfirescu,*Opere*, Vol.VI, partea a IIa, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed.Minerva, București,1987,p.98

⁴ Idem, pag.115

⁵ Idem, pag.116

Academiei."⁶ Datorită relațiilor politice Duiliu Zamfirescu fiind secretar general de Externe, iar d-nul Sturdza ministru, erau nevoiți a petrece mult timp împreună pentru a-și îndeplini îndatoririle politice, ajungând astfel a se cunoaște mai bine. Duiliu Zamfirescu ni-l prezintă pe d-l Sturdza drept un patriot desăvârșit, ca membru al Academiei a fost folositor „ ca organizator” , a publicat multe lucrări dar „toate de complicațiune fără niciun talent”, însă în viața privată a fost „om de treabă în toată puterea cuvântului.” „Jeșit din familia boierească a Sturzeștilor Miclăușeni, prin urmare moldovean, bărbatul acesta a jucat un rol de mâna întâi, deși a fost o inteligență de mâna a doua. Crescut în Germania, ținut în strășnicie de mama sa , religios până la bigotism, pudic până la ridicol, el a fost un contrast viu cu mai toți oamenii politici ai timpului său, dar, tocmai de aceea, interesant.”⁷ A fost deportat în Franța, la Paris, datorită venirii la putere a lui I. C. Brătianu (1864-1927), președinte al Partidului Liberal între anii 1909-1927. „ A fost o jalnică priveriște deportarea acestui om , și, cu un sentiment de dezgust, trec peste ea.”⁸

O altă figură politică din seria *portretelor* rezervate posterității este cel al lui Petre Carp, cumnat cu Dimitrie Sturdza. „Născut boier ca și d-l Sturdza, și, ca și d-sa moldovean din județul Vaslui, d-l Carp este ginerele aceleiași doamne Cantacuzino care a dat zile d-nei Zoe Sturdza, dar care n-a fost deopotrivă de darnică cu fiica sa, d-na Irena Carp. Ca și d-l Sturdza, d-l Carp a învățat în Germania, de unde s-a întors cu aceeași reverență pentru noțiunea de „stat”, astfel cum o concepușe Bismarck.”⁹ Cu o personalitate puternică, demnă de toată admirația, cu o inteligență scilicet și un dar oratoric aparte, Petre Carp ce a ocupat diferite funcții politice, are locul său în istorie. „ O latură a acestei frumoase inteligențe este darul de a vorbi. Fără flori retorice; fără infinitele adjective ale lui Delavrancea; fără schimele și mimica lui Maiorescu, fără strălucirea cam goală a lui Take Ionescu- discursurile d-lui Carp se ascultă cu o uimire plăcută și se citește cu dragoste ca istoria lui Mommsen. Când d-sa vorbește, cu monoculul în ochi, cu capul pleșuv, cu faimoasa funtă de cravată

⁶ Idem, pag.348

⁷⁷ Duiliu Zamfirescu, Opere, Vol.VI, partea a IIa, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed. Minerva, București, 1987, pag.177

⁸ Idem, pag.181.

⁹ Idem, pag.183

neagră, purtând redingota ca un englez de rasă, toată lumea e subjugață. Moldovenismele stilului său oratoric îi dau un farmec mai util."¹⁰

Pentru a ni-l prezenta pe Al. Marghiloman, Duiliu Zamfirescu ne povestește un scurt episod din casa lui Titu Maiorescu descriind în amănunt atmosfera ce punea stăpânire pe interiorul spațiului unde aveau loc seratele literare. Ni-l prezintă drept ucenic al domnului Carp, ucenic care mai târziu trădează pe cel ce l-a ajutat și nu numai.. „D-l Carp venea câteodată să-și vadă „gogomanii”. De câtva timp, îl însoțea un tânăr elegant, cu ochii trași la coadă în sus, totdeauna în frac, care tânăr jena pe ceilalți și se simțea jenat el însuși. Toată lumea știa că este fiul bogatului Iancu Marghiloman și că s-a înscris în partidul junimist: un viitor ministru, cărje a bătrâneților d-lui Carp. Nimeni nu prevedea că numita *cârje* va rupe gâtul *șefului*.”¹¹ La fel procedează ori de câte ori simte că este în dezavantajul propriu, cu oricine, doar pentru a-i fi bine.. „În politică, d-sa a început, după cum am spus, cu d-l Carp, pe care l-a făcut imposibil cu legea contra tramvaielor, și apoi l-a părăsit, când a simțit că-l părăsește regele Carol; de la d-l Carp a trecut la d-l Maiorescu, iar când acesta și-a trimis demisia în străinătate, d-l Marghiloman a fost ales șef la Partidului Conservator.”¹²

„Alături de gazetarul care nu reușește încă să iasă din convenție, din relatarea aventurilor galante, pentru care va manifesta mereu slăbiciune, alături de reporterul cam desuet, se profilează un portretist cu înclinație spre tipologia grotească (Deputatul, Notarul), un observator de gesturi tipice și de limbaj autentic (La denii), de moravuri pestrițe și pitorești (La șosea).”¹³

Caracterul de document istoric al publicisticii scriitorului Duiliu Zamfirescu

Se știe că cenzura era inamicul scriitorilor din perioada respectivă. Totuși , Duiliu Zamfirescu, publică un articol adresat „domnului Director al Cenzurii din țara românească”, I. G. Cătuneanu, întrebând despe ce ar trebui să scrie, indignat fiind de faptul că unui coleg i se cenzurase chiar și titlul articolului., „Un colaborator al nostru, *Amărâtul de pe Amaradia*, a încercat să publice în *Îndreptarea*, un articolaș de cronică veselă, intitulat Aventurile unui porc.

¹⁰ Duiliu Zamfirescu, *Opere*, Vol.VI, partea a IIa, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed. Minerva, București, pag. 187

¹¹ Idem, pag. 190

¹² Idem, p. 192

¹³ Șerban Cioculescu, *Istoria Literaturii Române III, Epoca Marilor Clasici*, Ed.Acad, Rep. Soc. România, București, 1973.

Funcționarii dumneavoastră au cenzurat o parte din articol și – lucru nou – au cenzurat chiar titlul."¹⁴ Ba chiar îi cere să li se comunice o listă de cuvinte ce nu-i sunt pe plac, pentru ca scriitorii să nu le mai folosească . „ Dar, admitând că ați avea oarecari cuvinte de meteorism sufletesc de a vă solidariza cu acest grațios fenomen al naturei, am dori să binevoiți a ne comunica o listă de cuvinte românești cu care trăiți rău sau să ne indicați animalele vivipare și ovipare pentru care aveți o slăbiciune specială. ”¹⁵

Într-unul din articole, Duiliu Zamfirescu evocă un episod dureros din timpul guvernării lui Al. Marghiloman, ce se afla în fruntea cabinetului conservator, venind la putere în 1918 , organizând alegeri (frauduloase) pentru a conferi legalitate guvernului, inițiind o serie de măsuri impopulare. Una dintre măsuri a fost *legea Garoflid* „cunoscută în epocă sub numele de legea arendării silite" ce prevedea ca 1.400.000 ha să fie arendate țăranilor, aceștia fiind obligați să le lucreze. Pentru cei nesupuși erau prevăzute amenzi și condamnări foarte mari."¹⁶

Duiliu Zamfirescu a încercat editarea unei reviste *Îndreptarea literară*, revistă ce nu a avut mare succes. De fapt nu se știe sigur nici câte numere au apărut. „ Revista a apărut la termenul fixat și avea, pare-se, o înfățișare grafică elegantă. A rămas până acum un mister câte numere au apărut."¹⁷ Publicația a apărut la Iași fără a se mai păstra astăzi nici măcar un număr.„În 1918 a scos la Iași *Îndreptarea* având ca supliment literar *Îndreptarea literară*, din care au apărut șapte numere, dar nu s-a păstrat niciunul. Este singura publicație periodică condusă de Duiliu Zamfirescu."¹⁸

Din manuscrisele ce au fost rezervate posterității spre a fi publicate aflăm despre *drama de la Veneția*, dramă ce a cauzat o adevărată campanie în

¹⁴ Duiliu Zamfirescu, *Opere*, Vol.VI, partea a IIa, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed. Minerva, București, 1987, p.105

¹⁵ Duiliu Zamfirescu, *Opere*, Vol.VI, partea a IIa, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed. Minerva, București, 1987, p.105

¹⁶ Duiliu Zamfirescu, *Opere*, Vol.VI, partea a IIa, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed. Minerva, București, 1987 , p.245

¹⁷ Duiliu Zamfirescu, *Opere*, Vol.VI, partea a IIa, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed. Minerva, București, 1987, pag.270

¹⁸ Virgil Vintilescu, *Istoria literaturii române*, Epoca „Junimii", Editura Excelsior Art 2008, pag.853

presă „O campanie violentă începu în presă.”¹⁹ Se zvonise că principele Ferdinand , era îndrăgostit de domnișoara Văcărescu și dorea să o ia de soție. Elena Văcărescu era fiica ministrului Jean Văcărescu „un bărbat foarte miop, cu o mustață trasă la fier, cu dinții negri, cu o incapacitate de a pronunța pe r foarte accentuată și puurea cu o țigară de foi în gură,”²⁰ căruia i se ceruse demisia după izbucnirea scandalului. Toată lumea era împotriva acestei căsătorii, chiar dacă regele și regina nu vedeau nimic rău în asta. Însă regele se răzgândi văzând reacția poporului. „Oricum ar fi, la Bucurști, toată lumea era de acord pentru a striga împotriva Văcăreștilor. Regele, care la început fusese „pentru”, de îndată ce prinse de veste de curentul ostil ce se forma în clasele noastre dominante, cu intuiția simțului său practic, schimbă cârma și se declară cu hotărâre „contra”.²¹ Dezamăgită, părăsită de toată lumea , regina dori să plece la Veneția. „ În aceste împrejurări, regina, părăsită de toată lumea, plecă din țară. Nervii săi zdruncinați îi produceau o bizară paralizie infantilă, împiedicând-o de a umbla; de aceea ceru să meargă la Veneția, unde gondola permite tuturor șchiopilor să creadă că nimeni nu se servește de picioarele sale.”²² Cum este de înțeles, idila dintre prințul Ferdinand și Elena Văcărescu nu se materializează, chiar dacă regina era de partea lor. „ „Drama” iubirii, nefinalizate matrimonial, dintre prințul moștenitor Ferdinand, și frumoasa instruită și spirituala Elena Văcărescu, exilul reginei- protectoarea inocentă și fără autoritate a idilei celor doi îndrăgostiți- scandalul stârnit în societatea mondenă românească și în cea occidentală a ispitit condeie de toate facturile.”²³

Conturarea portretului scriitorului.

Cu siguranță scriitorul Duiliu Zamfirescu are locul său în literatura română. A scris o limbă clară și curată fiind preocupat în permanență de *estetic* și *frumos*.

¹⁹ Duiliu Zamfirescu, Opere, Vol.VI, partea a IIa, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed. Minerva, București, 1987, pag.168

²⁰ Duiliu Zamfirescu, Opere, Vol.VI, partea a IIa, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed. Minerva, București, 1987, pag.167

²¹ Idem, pag.169

²² Duiliu Zamfirescu, Opere, Vol.VI, partea a IIa, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed. Minerva, București, 1987, pag.169

²³ Duiliu Zamfirescu, Opere, Vol.VI, partea a IIa, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed. Minerva, București, 1987, pag.344

Eugen Lovinescu e de părere că „stilul lui Duiliu Zamfirescu rămâne încă modelul cel mai realizat până acum al literaturii noastre. Un simț al formei precise, fără digresiuni și pitoresc voit, o eleganță ieșită din simplitate și din discreție, o reținere evidentă, un amestec judicios al limbii curente a omului de cultură generală, fără excese de specializare, cu neologisme și cu arhaisme venite la locul lor și topite într-o masă solubilă, un ton de detașare cuviincioasă față de obiect și de respect de sine și de cititor, o îmbinare de răceală aparentă și de pasiune conținută, o fluiditate ce nu se confundă cu ușurința și frivolitatea, fac din acest stil o operă de artă valabilă prin armonia și echilibrul ce respiră.”²⁴

Odată cu trecerea timpului lui Duiliu Zamfirescu îi dispare aerul de poet din tinerețe , lăsând locul unui om politic. „ Acum îți apărea dinaintea un atlet, drept și pătrat la bust cu înfățișarea unui militar gata de a comanda. Și sufletește, aceeași încovăiere; de la prevenitorul în păreri de altă dată, de la temătorul de a nu apăsa cu nimic pe sufletul altuia, vedeai acum o voință hotărâtă a cărei accent era pururea aparent. Pătruns de calitățile lui, căuta să le mpună oricui și oricând. Față de ai casei, de ai lui, lua atitudinea de stăpân, punctua și sublinia recomandările și frazele.”²⁵În ceea ce privește temperamentul scriitorului, acesta a dat mereu dovadă de impulsivitate. Se știe că Duiliu Zamfirescu răspunde de câte ori este atacat atât și nu doar atunci când se face referire la opera sa ci și când îi este judecat comportamentul sau anumite fapte și acțiuni. Nu permite nimănui să-i aducă acuzații nefondate. Are răspuns pentru orice. „Vă previn că sunt în curent cu tentativele de a fi ponegriți în sferile înalte, la Curte, în fața Legațiunilor, chiar în propriul meu partid. Asemenea încercări mă lasă rece.”²⁶

Că este mulțumit și mândru de propria creație , și asta cunoaștem, atât din publicistică cât și din corespondență. Ba chiar o susține și o afirmă ori de câte ori consideră că este necesar spre a răspunde celui ce-l provoacă. „Adresați-vă la cel dintâi elev din clasa a-VII-a și el vă va spune că învață patriotismul în volumele

²⁴ Biblioteca critică Duiliu Zamfirescu, Antologie, studiu introductiv, tabel cronologic, note și bibliografie de Ioan Adam, Ed. Eminescu, București, 1976, pag.53.

²⁵Biblioteca critică Duiliu Zamfirescu, Antologie, studiu introductiv, tabel cronologic, note și bibliografie de Ioan Adam, Ed. Eminescu, București, 1976, pag.52

²⁶ Duiliu Zamfirescu, Opere, Vol.VI, partea a IIa, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed.Minerva, București, 1987, pag. 84

mele. Citirea lor este obligatorie la cursul de limbă română. De 30 de ani de când scriu, preocuparea mea a fost de-a întoarce sufletul românilor către iubirea de propria lor țară și către înfăptuirea idealului național. Citiți *Viața la țară*, *Tănase Scatiu*, *În război*, *Îndreptări*, *Anna* etc, etc și veți găsi popularizarea ideii războiului nostru de astăzi, dar, firește, nu cum l-ați făcut domniele-voastre. Luați tipurile create de mine, pe Comăneșteanu, pe Milescu, pe baciul Micu - chiar și femeile din romanele mele -și veți vedea că visez la o Românie Mare de când eram tânăr. Vă citez pagini întregi din *Îndreptări* și *Anna* în care vibrează sufletul unei patrii comune a tuturor românilor."²⁷

„În articolele publicistice de la *România Liberă*, în corespondența (mai ales cu T. Maiorescu, I. Negruzzi și N. Petrașcu), în rapoartele academice și în câteva articole de larg ecou, ca *Poporanismul în literatură*, *Metafizica cuvintelor*, *Cuvinte critice*, *Literatura viitorului*, a formulat principalele puncte de vedere proprii în privința unor probleme literare și estetice de actualitate a unor curente literare și a valorii unor scriitori români contemporani."²⁸

²⁷ I Duiliu Zamfirescu, *Opere*, Vol.VI, partea a IIa, ed. Îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, Ed.Minerva, București, 1987, pag. 84

²⁸ Virgil Vintilescu, *Istoria literaturii române*, Epoca „Junimii”, Editura Excelsior Art 2008, pag. 853

Bibliografie :

- Bucuța Emanoil, *Duiliu Zamfirescu și Titu Maiorescu în scrisori*, Fundația pentru literatură și carte „Regele Carol”, București, 1937
- Biblioteca critică Duiliu Zamfirescu, *Antologie, studiu introductiv, tabel cronologic, note și bibliografie* de Ioan Adam, Ed. Eminescu, București, 1976
- Cioculescu Șerban, *Istoria literaturii române III, Epoca Marilor Clasici*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1973
- Petrașcu N. , *Duiliu Zamfirescu*, Editura Cultura Națională, București, 1929
- Săndulescu Alexandru, *Duiliu Zamfirescu. Scrisori inedite*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1967
- Săndulescu Alexandru, , *Pe urmele lui Duiliu Zamfirescu*, Editura Sport-Turism, București, 1989,
- Săndulescu Alexandru, *Literatura epistolară*, Editura Minerva, București, 1972
- Lovinescu Eugen, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, Ed. Casa Școalelo, București, 1943
- Torouțiu I. E. , *Studii și documente literare vol VI , Junimea*, București 1939
- Zamfirescu Duiliu, *Opere vol. VI, partea a IIa* Editura Minerva, București, 1987.
- Manolescu Nicolae, *Istoria critică a literaturii române-5 secole de literatură*, Ed. Paralela 45, Pitești 2008
- Vintilescu Virgil, *Istoria literaturii române*, Epoca „Junimii”, Editura Excelsior Art 2008